

O plán sa báť nemusíme, realizácia bude kľúčová

Skupina skúsených ľudí pod „velením“ premiéra by mala dostať silný mandát na realizáciu transformačných zmien.

11. aug 2020 o 11:17 Ľudovít Ódor

Autor je viceguvernér NBS, článok vyjadruje jeho osobný názor.

Jean Monnet, jeden z otcov zakladateľov Európskej únie, hovorieval, že Európa silnie v krízach. V praxi sme to mohli vidieť aj po finančnej kríze, kedy [grécka](#) dráma dovedla spoločnú [menu](#) na pokraj rozpadu. Politici a ekonómovia museli značne improvizovať, aby posilnili inštitucionálne základy eurozóny.

Zo zoznamu chýbajúcich pilierov sme tak postupne vyškrtli krízové záchranné mechanizmy, ako aj veľkú časť bankovej únie. K tomu sa pridala aj Európska centrálna banka, keď spustila svoj program OMT, ktorý mal kúpiť politikom čas na ďalšie reformy inštitucionálnych základov eurozóny.

Prelomenie tabu

Lenže „kupovanie času“ mnohí politici prekladajú do svojho jazyka ako „fajn, nemusíme nič robiť“. A tak prišla ďalšia kríza, tentokrát v dôsledku pandémie, a chýbajúce kúsky skladačky sa opäť ukázali v celej kráse.

Po počiatočnom váhaní, že veď ECB určite niečo vymyslí, prišli Nemci a Francúzi s nápadom celoeurópskeho fondu obnovy. Čo je na tom výnimočného, veď všetky vlády vo svete prijímajú nákladné fiškálne stimuly?

Jedinečnosť fondu obnovy je v prelomení dvoch tabu, ktoré boli doteraz - predovšetkým pre Nemcov – nemysliteľné.

Prvou novinkou je, že v EÚ vznikne niečo ako „federálny“ dlh. Teda všetky krajiny spolu – cez európsky rozpočet – budú ručiť za záväzky. Zrejme to znamená do budúcnosti aj väčšie európske príjmy (príspevky, poplatky alebo dane). Inak povedané ide o ďalší spôsob ako prehĺbiť integráciu.

Zaujímavé je, že aj Spojené štáty americké začali svoju históriu so spoločným ručením za dlhy, aj keď treba povedať, že aj s deklaráciou politickej únie, čo eurozóne citeľne chýba. Druhou inováciou fondu obnovy je, že neposkytuje len pôžičky ako eurovaly, ale aj transfery. Je tam síce podmienka reformného plánu, ale v konečnom dôsledku ide o znak silnejšej solidarity medzi členskými štátmi.

K tomu pravdepodobne dopomohla aj korona, keďže je veľmi ťažké jednotlivé krajiny viniť zo šírenie pandémie (za veľké rozpočtové deficity je to oveľa ľahšie).

Čo z toho bude mať Slovensko?

Aké výhody z toho môže mať Slovensko? Záleží na tom z ktorého konca problematiku uchopíme. Či sa na to pozeráme ako na príležitosť alebo ako na hrozbu. Najskôr k druhej možnosti.

Teraz sa nám určite zídu analytické pohľady, revízie výdavkov a reformné návrhy, ktoré v minulosti často končili v zásuvkách ministerských úradníkov.

Za ostatné roky som sa naučil nový ekonomický koncept: maximalizáciu čerpania. V poslednom možnom momente programovacieho obdobia vždy dominovala stratégia: „dajme to niekam, lebo to nevyčerpáme“. To je presne ten zlý koniec.

Na Slovensko môžu prísť v nasledujúcich rokoch desiatky miliárd eur, tak sa netvárame, že nás to obťažuje. Máme jedinečnú šancu postaviť základy pre rýchlejšiu rast životnej úrovne, dajme hlavy dohromady a majme odvahu veci robiť inak.

Podľa mňa sa nič horšie nemôže stať, ako sa spoliehať na existujúce štruktúry a spôsoby čerpania európskych peňazí. Riešením nie je pretlačiť cez doterajšie kanály viac peňazí. Výsledkom takej stratégie môže byť len neefektívnosť, rozdrobenosť, stimulácia dopytu bez tvorby dlhodobého rastového potenciálu.

Musíme na to ísť inak, treba zmeniť aj kanály a za nutné považujem aj viac strategicky rozmýšľať. Plán musí mať hlavu a päť.

Viac stratégie

Profesor Richard Rumelt má zaujímavú knihu o dobrých a zlých stratégiách. Podľa neho je najčastejšou chybou okrem prezentovania prázdnych fráz aj zamieňanie cieľov so stratégiou alebo obchádzanie kľúčového problému.

Nestačí deklaratorne napísať, ako veľmi podporujeme vedomostnú ekonomiku alebo zelené investície, treba k tomu pridať aj koherentný plán a manažment zmien. Teraz sa nám určite zídu analytické pohľady, revízie výdavkov a reformné návrhy, ktoré v minulosti často končili v zásuvkách ministerských úradníkov. Je to dobrý štartovací bod ale budeme potrebovať aj pomoc širšej skupiny expertov.

Pozitívnym prvkom pri pláne obnovy je, že peniaze za reformy sa poskytnú až po splnení dopredu dohodnutých mílnikov. To sa už viac podobá na dobrú stratégiu. Má to aj európsky rozmer. Je v záujme malého Slovenska, aby veľké štáty únie prešli reformnou kúrou. Preto je potrebné tlačiť na čo najviac efektívne využitie týchto peňazí aj v iných krajinách.

Osobne by som kládol veľký dôraz na obidve časti pomoci: reformy aj použitie financií. Dobre nadizajnovaná reformná stratégia môže byť menej bolestná, ak je spojená s možnými kompenzáciami pri čerpaní prostriedkov pre tých, ktorých sa systémové zmeny dotýkajú nepriaznivo.

Inak povedané, pri navrhovaných zmenách môžeme byť odvážnejší, keďže politické náklady sa dajú znížiť.

Ktoré reformy?

V ktorých oblastiach sú najviac potrebné systémové zmeny? V štúdiu Ako sa najesť z grafov sme s kolegami rozmýšľali o koncepte zvyšovania kvality života. Identifikovali sme tri skupiny ohrození, ktoré musia byť rešpektované pri akejkoľvek dlhodobej vízii. Ide o rozpočtovú, environmentálnu a sociálnu udržateľnosť.

Uvediem príklady. Darmo by sme chceli zvýšiť príjem každej domácnosti mnohonásobne, ak na to nemáme peniaze. Taktiež nevyrúbeme lesy len preto, aby sme z toho finančne získali. Podobne, nemôžeme navrhnúť reformu, ktorá spraví obrovské príjmové rozdiely medzi obyvateľmi.

Z toho vyplýva, že v pláne reforiem by nemali chýbať systémové zmeny smerujúce k dlhodobej udržateľnosti verejných financií (napríklad dôchodky alebo dane), iniciatívy k prechodu na zelenú ekonomiku a reformy na inklúziu príjmovovo slabších.

Ak sú dlhodobé mantinely vykolíkované, v ďalšom kroku musíme urobiť maximum pre zmenu rastového modelu slovenskej ekonomiky.

Zmena paradigmy

Doterajší model ekonomického napredovania Slovenska bol založený na importe technológií prostredníctvom zahraničných investícií a na aglomeračných efektoch automobilového priemyslu.

Postupne sa však potenciál tohto modelu vyčerpáva a hrozí pasca stredného príjmu (ak tam náhodou už nie sme). Jednoznačne potrebujeme upgrade na vedomostnú ekonomiku. To sa nám nepodarí, ak na zoznam reforiem nepridáme vzdelávanie, systematickú podporu podnikavým ambíciám, výskumu a inováciám na báze medzinárodných benchmarkov, digitálnu infraštruktúru a verejné služby hodné 21. storočia.

Pre kvalitu života ale aj efektívnosť vynakladania verejných zdrojov je nevyhnutné spustiť aj hĺbkovú zmenu zdravotníctva.

Ak už budeme mať zoznam reforiem, merateľných ukazovateľov a časového harmonogramu, môžeme uvažovať o možných kompenzáciách alebo verejných investíciách. Ale čím menej peňazí pôjde do spotreby, tým lepšie.

Plán je len začiatok

Nebojím sa toho, že Slovensko pošle do Bruselu nesúrodý reformný plán. Treba si však uvedomiť, že to bude len začiatok cesty. Realizácia zámerov je fáza, v ktorej oveľa menej excelujeme.

Bolo by chybou decentralizovať naplnenie stratégie na jednotlivé ministerstvá. Osobne by som preferoval úplne novú štruktúru pre implementačnú fázu. Skupina skúsených ľudí pod „velením“ premiéra by mala dostať silný mandát na realizáciu transformačných zmien. Do služby štátu by mali byť okrem odborníkov zapriahnutí aj manažéri zo súkromného sektora, ktorí majú skúsenosti s veľkými projektmi (dokonca nemusia byť všetci nutne zo Slovenska).

Pochopiteľne, nové „akčné komando“ by muselo úzko spolupracovať s kľúčovými ministerstvami. Základné smerovanie, riešenie konfliktov ale aj celková zodpovednosť za úspech by však zostali na pleciach predsedu vlády.

Ak sa vrátim k Monnetovi, povedal aj to, že bez ľudí nie je možné nič a nič netrvá dlho bez inštitúcií. Veľkým pozitívnym vedľajším efektom dobre zvládnutého procesu môžu byť aj kvalitnejšie štátne inštitúcie s väčším počtom odhodlaných a zapálených mladých ľudí.

V hre je teda aj dlhodobá dôvera v štát. Stávky sú príliš vysoké na to, aby sme si mohli dovoliť neuspieť.

Tento text ste mohli čítať vďaka tomu, že platíte za obsah. Vážime si to.

Čítajte viac: <https://komentare.sme.sk/c/22464703/o-plan-sa-bat-nemusime-realizacia-bude-klucova.html>